

Gnjezdarice našeg podneblja

S proljeća do kraja ljeta

Promatrati neku od ovih lijepih ptica, slušajući njen melodičan pjev ili karakterističan zov, upečatljiv je i ugodan doživljaj za svakog ljubitelja prirode

Pripremio: Velid Delić

Medu 205 zabilježenih ptica gnjezdarica u Bosni i Hercegovini nalaze se pojedine vrste veoma upadljivih, živopisnih boja što se gotovo izjednačuju nalikujući nekim srodnim vrstama - gnjezdaricama i stanaricama dalekih vanevropskih zemalja.

Stoga će ovdje biti prikazane neke od njih koje u lovištima inače vidamo s proljeća do kraja ljeta.

Promatrati neku od ovih lijepih ptica, slušajući njen melodičan pjev ili karakterističan zov, upečatljiv je i ugodan doživljaj za svakog ljubitelja prirode.

Pupavac - Upupa epops L.

njemački: Wiedehopf

Gnjezdarica je u gotovo čitavoj zemlji osim visokih planinskih predjela. Staništa su mu suha, toplija, otvorena zemljišta, polja, pašnjaci, livade i utrine s mjestimičnim drvećem, svijetle šume i voćnjaci. U

gnjezdilištu boravi od aprila do septembra. Za selidbe je bilježen i izvan područja gnježđenja u višim planinskim područjima. Tada je zbog pristizanja sjevernih populacija na jugu zemlje osobito brojan. Međutim, zimu provodi isključivo u tropima Afrike.

Na povratak u gnjezdilište prvo stižu mužjaci koji se obično s krošnje stabla dugotrajno oglašavaju monotonim zovom "hup-up-up". S dolaskom ženki, sparivanjem i gradnjom gnjezda, zov postaje sve rjeđi.

Gnjezdzi se u šupljinama drveća, često koristi napuštene duplje djetlića. Gnjezdo oblaže mahovinom, travom i vlakancima korijenja. Izvodi jedno, katkad i dva legla. Od maja do jula snese šest do osam ze-

lenkastosivih jaja (25,9 mm x 17,9mm). Ženka sjedi na jajima 16 do 18 dana. Mužjak je svakog sata, tri do četiri puta, hrani. O mladim čučavcima, koji su sa četiri sedmice samostalni i izlete iz gnjezda, brinu oba roditelja.

Mladi u gnjezdu za vrijeme opasnosti raspršuju se iz trtične žlijezde smrdljivu izlučenu, što odbija i najupornije grabežljivce u nakani da se domognu plijena.

Prehrana: krupniji insekti i njihove larve, mravlja jaja, pauci, skakavci, gusenice, crvolike životinje, pužići i male gušterice.

Prema novijim ornitološkim istraživanjima (Makatsch 1994.), izuzev Evrope, pupavac je gnjezdarica i stanarica u cijeloj srednjoj i južnoj Aziji i Africi.

Pčelarica - Merops apiaster L.

njemački: Bienenfresser

Gnjezdzi se uz rijeku Savu i njene pritoke u našoj zemlji, kao i uz ostale naše veće rijeke i stajačice. Selica je. U gnjezdilištu se zadržava od maja do septembra. Prezimljuje u Africi i Arabiji. Izvan Evrope na gnježđenju je zabilježena (kao stanarica) u srednjoj i jugozapadnoj Aziji i sjeverozapadnoj Africi.

U okomitim pješčanim ili glinenim obalama pravi jedan do dva metra duge vodoravne hodnike koje na kraje proširuje u prostor za gnjezdo. Gnjezdzi se u kolonijama, prema našim opažanjima, od 10 do 15 parova. Od kraja maja do sredine juna snese četiri do sedam bijelih jaja (25,6 mm x 21,8 mm). Ne zna se koliko dugo sjedi na jajima. Mladi su čučavci i hrane ih oba roditelja.

Pčelarice su društvene ptice, stalno žive na okupu. Svoj karakterističan i čujan zov (nisu pjevica) "prirr, prurr" ili "krik, kruk" izvode obično u kružnom, oniskom letu nedaleko od mjesta gniježdenja. Tada, posebno na sunčanom spektru, njihove krasne boje dolaze do punog izražaja, magnetski privlačnog za oko promatrača.

Prehrana: krupni insekti, osobito bmbari, ose, štršljeni, pčele čiji im otrov ne škodi. Love ih isključivo u letu.

Vodomar - *Alcedo atthis L.*

njemački: *Eisvogel*

Redovita je gnjezdarica i stanarica uz tekuće i stajaće vode u čitavoj zemlji. Vida se preko cijelog dana, leti većinom nisko iznad vode. Vrebajući plijen s niskog drveća, sjedi uspravno odakle se obrušava i roni za ribama. Zauzima velik životni prostor, a zimi se pomjera i boravi na obalama nezaleđenih voda. Ugodno ga je promatrati, jer se u svako godišnje doba svojom pojavom, skladnim i upadljivim bojama perja potpuno uklapa i oživljava prirodni krajolik.

Pored Evrope, gnjezdi se u većem dijelu Azije do Sahalina i Japana, te u sjevernoj Africi.

Gnjezdi se u hodniku (dugom 60 do 90 centimetara) iskopanom u strmim obalama koje ničim ne oblaže. Podiže dva legla. Snese krajem aprila i početkom jula šest do sedam bijelih jaja (22,6 mm x 18,7 mm). Mužjak i ženka sjede na jajima 17-20 dana i brinu se o mladim čučavcima koji se osamostale sa 28-30 dana.

Prehrana: uglavnom male ribe, rjeđe žabice i krupni vodeni insekti.

Zlatna vuga - *Oriolus oriolus L.*

njemački: *Pirol*

Ova je vrsta redovito bilježena na gniježdenju u cijeloj našoj zemlji. Obitava u staništu rijetkih bjelogoričnih, rjeđe crnogoričnih šuma, dolinama rijeka sa visokim drvećem, kultiviranim predjelima sa malim grupama drveća, vinogradima i voćnjacima, ne izbjegavajući blizinu ruralnih naselja. Pored Evrope, gnjezdi se u zapadnim dijelovima Azije i sjeverozapadne Afrike.

Selica je. U područje gniježdenja dolazi početkom maja, rjeđe krajem aprila, a zadržava se do početka septembra. Zimuje u istočnim predjelima Afrike.

Poj mužjaka vuge je milozvučan i čujan s akordima flaute, a izvodi ga s visokih spoljnih grana drveća. Njegova silueta, obasjana sunčanim zracima, izgleda kao grumen zlata, protkan draguljem crne boje.

Gnjezdo od slamki i drugih vlakana, obloženo biljnim vlakancima, dlakom i perjem, vješa o rašlje vodoravnih grana, većinom na visokom stablu. Od kraja maja do sredine juna snese tri do pet bijelih jaja crvenkastog sjaja s malo tamnih pjega (30,8 mm x 21,3 mm). Ženka sjedi na jajima 14-15 dana, mužjak je u blizini gnjezda. Eventualnu pojavu bilo koje pernate grabljivice, uz prodorno glasanje, nasmiljeno protjera daleko od gnjezda. O mladim čučavcima, koji su samostalni sa četiri sedmice, brinu oba roditelja.

Prehrana: insekti i njihove larve, dlakave i druge gusjenice (od kojih zaziru mnoge ptice pjevica) zbog čega je osobito korisna seoskom i šumskom gospodarstvu. S početka do kraja ljeta jede dudinje, trešnje, razne bobice i voće.

Zlatovrana - *Coracias garrulus L.*

njemački: *Blauracke*

Gnjezdarica je u čitavoj zemlji, osim na krajnjem jugu Hercegovine gdje se vida na selidbi u aprilu i septembru. Staništa su joj otvoreni predjeli s grupnim drvećem, svijetle šume starijeg uzrasta, riječne obale sa starim stablima.

Selica je. U gnjezdilištu boravi od početka maja do kraja augusta. Nakon razmnožavanja najčešće se vida u porodičnom jatu kada na čistinama i šumskim enklavama traži hranu, skakućući po tlu.

Gnjezdo obloženo dlakom i perjem pravi u šuplinama na drveću, najčešće u dupljama djetlića i žuna. Od sredine maja do početka juna snese četiri-pet bijelih jaja (35,4 mm x 28,4 mm) podižući jedno leglo godišnje. Mužjak i ženka sjede na jajima 17-20 dana i brinu se o mladim čučavcima koji se osamostale sa pet sedmica.

Prehrana: veliki insekti, opnokrilci i tvrdokrilci, male gušterice, miševi i crvi.

Šumska crvenrepka - *Phoenicurus phoenicurus L.*

njemački: *Gartenrotschwanz*

Gnjezdarica je i selica u cijeloj našoj zemlji. Staništa su joj svijetle bjelogorične, crnogorične i miješane šume s mjestimično gustim šibljem, natulim panjevima i starim stablima. U područje gniježdenja dolazi u drugoj polovini aprila, a zadržava se do septembra. Mužjaci se po dolasku, osobito u ranim jutarnjim časovima i pred sumrak, oglašavaju melodičnim, daleko čujnim pjevom, što počinje visokim tonom iza kojeg slijede dva kraća zvonka završavajući se glasnim ćurlikom i imitacijom drugih vrsta ptica.

Prezimljuje u tropskoj Africi, a pored čitave Evrope gnjezdi se u srednjoj Aziji, te ptema istoku sve do Bajkalskog jezera kao i u sjeverozapadnoj Africi (Makatsch 1994.).

Gnjezdo obloženo vlakancima biljaka, mahovinom i dlakom pravi u dupljama, starim panjevima, pukotinama napuštenih šumskih nastambi, te u šuplinama složenih klada u šumi. Izvodi dva legla, od maja do jula, snese šest-sedam jednobojnih plavkastozelenih jaja (18,7 mm x 13,8 mm). Ženka sjedi na jajima 12 dana, a oba roditelja brinu se o mladima koji se osamostale sa nepune četiri sedmice.

Prehrana: insekti, larve, pauci, male gusjenice, s kraja ljeta i bobice.